

Als je na een levensreddende hersenoperatie een ander mens bent geworden met nieuwe herinneringen - wat dan?

Posted on 6 mei 2025 by Hans Wansink

Een knal in haar hoofd als klapkauwgom.

‘Pijn. Een erger-dan-alles-wat-je-je-kunt-voorstellen-pijn. Ze wist niet dat zo’n hevige pijn mogelijk was. Ze schreeuwt. Ze brult als een beest. Maar het schreeuwen komt er niet uit. De pijn is sterker dan haar stem.’

Zo beschrijft Evelyn Roll (1952), gewezen sterverslaggeefster van de *Süddeutsche Zeitung*, wat er gebeurde op die avond in haar appartement in Berlijn. Ze zat in bad toen een slagader in haar hoofd scheurde: een aneurysma pericallosa. Met een ultieme krachtsinspanning slaagde ze erin haar telefoon op twee meter afstand te pakken en haar man, die op dat moment in Beieren verbleef, te alarmeren.

De deur werd ingetrapt, de huisarts dirigeerde de ambulance naar het beroemde

Charité-ziekenhuis. Daar viel het kwartje voor Roll opnieuw de goede kant op: professor Vajkoczy, de 'superstar van de neurochirurgie', was beschikbaar. De uiterst riskante operatie, waarbij de schedel van Roll werd open gezaagd en weer dichtgemetseld, verliep succesvol. Op het moment zelf drong niet tot haar door wat er op het spel stond. Roll was in een delirium verzeild geraakt, waardoor ze in de veronderstelling verkeerde dat de artsen haar wilden vergiftigen.

Ideale gesprekspartner

Pericallosa is het fascinerende verslag van een levensreddende operatie, een langdurige revalidatie en tegelijkertijd veel meer dan dat: de opkrabbelende Evelyn Roll bleek een ander mens te zijn geworden. Haar 'nieuwe' brein riep allerlei verborgen herinneringen op. Bij die herinneringen kreeg Roll opeens beelden die ze voor haar hersenoperatie nooit had gehad. De zeldzame aandoening 'afantasie' die ze voorheen had, het onvermogen om te visualiseren, was als sneeuw voor de zon verdwenen.

Evelyn Roll laat zich in het boek kennen als een recalcitrante patiënt, maar tegelijkertijd als een rasjournalist. Dankzij het gelukkige toeval dat zij zich al jarenlang had verdiept in de werking van de hersenen en de stand van de neurologische wetenschap, was zij een ideale gesprekspartner van haar behandelaars. Maar haar briljant beschreven – en even goed door Goverdien Hauth-Grubben vertaalde – medische avontuur is niet meer dan de helft van het verhaal.

De andere helft is de zoektocht die Evelyn Roll als deelgenoot van de Duitse babyboomgeneratie ondernam naar het nog maar half verwerkte verleden van haar moeder, vader en familie. Zoals ze het zelf formuleerde in een interview: Duitsers weten alles van de oorlog, de Jodenvervolging en het *Wirtschaftswunder*, maar het persoonlijke aandeel van de betrokkenen blijft onbesproken. De geheimen en blinde vlekken van haar familie zijn de geheimen en blinde vlekken van haar hele generatie. Vandaar dat de ondertitel van haar boek in de originele versie '*Eine deutsche herinnerung*' luidt.

Evelyn Roll groeide op in Sauerland in een bevoorrecht en muzikaal gezin. Haar moeder was een ontwikkelde vrouw, die evenwel niet de mogelijkheid had een leven buiten haar gezin op te bouwen. Op haar vierentwintigste was ze oorlogsweduwe, aan het eind van de oorlog trouwde ze opnieuw, met een 'acceptabele man'. Deze toekomstige vader van Evelyn diende als soldaat in Polen,

Oekraïne, Roemenië, Bulgarije, Servië, Macedonië, Griekenland en Kreta. Hij was geboren in Polen, dat hij had moeten verlaten toen Duitsers daar werden verdreven. Zijn eerste vrouw en zoon had hij in de steek gelaten. Hij zou bedrijfsleider worden in het florerende onroerendgoedbedrijf van de grootvader van Evelyn Roll. Van zijn familie die in de DDR terecht was gekomen hield hij zich verre.

Het was een ongelukkig huwelijk, vol verzwegen trauma's, ontrouw en onvervulde verlangens. Maar aan de oppervlakte merkten buitenstaanders daar weinig van: er werd volop gemusiceerd, gedronken en gefeest. Als tiener en twintiger stortte Evelyn zelf zich vol overgave in de seks, drugs en rock 'n roll van de jaren zestig en zeventig.

Ontbrekende puzzelstukken

Evelyn groeide op met *Die deutsche Mutter und ihr erstes Kind* van de nazi-longarts Johanna Haarer. Geen liefde, maar discipline was de kern van dit hardvochtige opvoedhandboek uit 1934: laat maar huilen die baby – vooral niet aanraken. Tot diep in de jaren tachtig gingen nog honderdduizenden exemplaren van een licht gedenazificeerde versie van Haarers opvoedbijbel over de toonbank en maakten psychotherapeuten overuren om beschadigde babyboomers op te lappen. Roll haatte het boek, dat zij de schuld gaf voor haar moeizame verhouding met haar moeder.

Op weg naar hun vakantieverblijf kreeg Roll als kind steevast koude rillingen als ze met de Opel over de stuwdam reden die in de oorlog over het Versedal was aangelegd. Roll kwam erachter dat haar grootvader aan moeders kant betrokken was bij de bouw van die stuwdam. Daarbij schakelde hij krijgsgevangen in uit Polen en Rusland. Op de bodem van het stuwmeer lag het dwangarbeiderskamp. Roll is ervan overtuigd dat cruciale belevenissen van (voor-) ouders kunnen resoneren in latere generaties. Ze besloot haar tweede leven, zoals ze het leven na de operatie noemt, te besteden aan het zoeken naar de ontbrekende puzzelstukken in haar even persoonlijke als Duitse geschiedenis.

Evelyn Roll: [***Pericallosa. Herinneringen aan een verborgen verleden***](#), Pluim, 463 pagina's, € 26,99.

[**Hans Wansink**](#) is historicus en journalist en publiceert over boeken in Wynia's Week. Hij was redacteur van NRC Handelsblad, Intermediar en de Volkskrant.

Wynia's Week verschijnt drie keer per week, **156 keer per jaar**, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. De groei en bloei van Wynia's Week is te danken aan de donateurs. Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [**HIER**](#). Hartelijk dank!